

Natuur.oriolus

België-Belgique
P.B.
Antwerpen X
3/1485

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ORNITHOLOGIE | ERK. P706369 | JANUARI-FEBRUARI-MAART 2014 | JG 80 | NR 1
NATUURPUNT | COXIESTRAAT 11 | B-2800 MECHELEN

natuurpunt Studie

Monitoring
algemene broedvogels

1

Dwergmeeuw
nieuwe broedvogel

10

Late lente 2013

15

Eerste broedgeval van de Dwergmeeuw in België en “helping” van vogels in eerste zomerkleed

» Jacques Van Impe

In 2013 vond in België een broedgeval plaats van de Dwergmeeuw *Hydrocoloeus minutus*. Na Brilduiker *Bucephala clangula* in 2009 en 2010 en Grote Zilverreiger *Egretta alba* in 2012, is dat al de derde nieuwe broedvogelsoort voor België op korte tijd. Opvallend en onverwacht is dat twee van de drie eerder noordelijke dan zuidelijke soorten zijn.

» Dwergmeeuw *Hydrocoloeus minutus* tweede zomerkleed. 26 april 2010. Bourgoyen, Gent (O) (Foto: Benny Cottele)

Inleiding

Wie had ooit durven dromen dat op een eilandje, gelegen in het natuurreservaat Doelpolder-Noord, een Dwergmeeuw *Hydrocoloeus minutus* tot broeden zou komen. Op 6 juni 2013 zat hier een adulte Dwergmeeuw in prachtkleed in een kuiltje met nestmateriaal, op een brede uitloper van een schraal begroeide zandplaat. Het meer begroeide centrale deel van deze zandplaat was bezet door een kolonie Kokmeeuwen *Larus ridibundus*.

De broedende Dwergmeeuw vertoefde in gezelschap van vier soortgenoten in eerste zomerkleed. In de naaste omgeving van het nest verbleven een 40-tal Kluten *Recurvirostra avosetta*, waaronder 23 broedende, drie hoedende vogels en twee pulli van enkele dagen oud. Op 23 juni was deze Klutenkolonie uitgegroeid tot 41 nesten.

Verder broedden nog twee paartjes Kleine Plevier *Charadrius dubius* in de onmiddellijke omgeving van de broedende Dwergmeeuw.

Materiaal en methode

Het broedgeval werd geobserveerd vanaf de kijkwand op de dijk die het natuurreservaat Doelpolder-Noord (51°19'N 4°15' O) scheidt van het omringende akkerland. Het nest lag op ongeveer 300m van deze vaste observatieplaats. Het was niet eenvoudig de broedende vogel te lokaliseren omdat er voortdurend vier tot tien tweede kalenderjaar Dwergmeeuwen in de nestomgeving verbleven. Bovendien werden de zwakke, sternachtige roepjes van de Dwergmeeuwen overstemd door het aanhoudende gekrijs vanuit de Kokmeeuwenkolonie. Alle

Tabel 1/ Table 1

Left to right: Date, Observation time, Time spent breeding, Time spent non breeding (min.), Time spent non breeding (%), Remarks.

Datum	Duur waarneming	Duur broeden	Duur niet broeden	Duur niet broeden	Opmerkingen
06 juni	130'	130'	0'	0%	- Achtervolgingsvlucht tussen adulte broedvogel en een imm. De achtervolgende adult vliegt in een versnelde vlucht, met opgerichte hals, afgewisseld met glijvluchten met gestrekte hals en vleugels. Hij vliegt over, zijdelings en onder een achtervolgde imm. Deze laatste vertoont een snel draaiende, op- en neergaande vlucht. Duur: drie minuten. - Verjaagt een Kluut die het nest nadert.
07 juni	309'	189'	120'	39%	- Het nest bevat maar één ei.
08 juni	233'	160'	73'	31%	
09 juni	57'	0'	57'	100%	- Driemaal wordt nest verstevigd met aangebrachte takjes.
	85'	83'	2'	2%	
10 juni	380'	376'	4'	1%	- Verjaagt drie keer een imm. Dwergmeeuw.
11 juni	290'	192'	88'	30%	- Draagt takjes naar nest en verjaagt een imm. Dwergmeeuw.
15 juni	95'	94'	1'	1%	
	96'	39'	57'	59%	
17 juni	93'	93'	0'	0%	
18 juni	75'	46'	29'	38%	
19 juni	241'	188'	53'	22%	
21 juni	60'	0'	60'	100%	- Nest is verlaten.
	65'	0'	65'		- Grondbalts. "Upright posture". Broedvogel richt hals en kop in één lijn naar boven en staart opgetrokken tot boven de vleugelpunten (Fig.1).

gechronometreerde waarnemingen gebeurden met een telescoop 40x, meestal bij een goede belichting. De opgetekende tijden werden afgerond tot op de minuut en de berekende percentages tot op de eenheid.

In de tabellen gebruikte afkortingen:

Imm.: immatuur, vogel in het kleeed van tweede kalenderjaar of eerste zomerkleeed. Alle immature vogels vertoonden een donker, min of meer afgesleten, W-patroon op de bovenzijde van de vleugel. Hun kop was overwegend wit, met enkele grijze vlekken, vooral ter hoogte van de oorstreek en de kruin. De staart vertoonde een in het midden onderbroken, donkere eindband.

Ad.: vogel in adult kleeed.

Resultaten

Volgens alle getuigen broedde de Dwergmeeuw maar op één ei, dat bij het draaien door de ouder vogel zichtbaar was. Het was duidelijk kleiner dan een ei van een Kokmeeuw.

Een chronologisch overzicht van het broedgeval met aantekeningen over de broedduur en bijzondere gedragingen van de adulte broedvogel zijn samengevat in Tabel 1. Tabel 2 geeft een overzicht van de voornaamste activiteiten van de immature vogels.

Discussie

Broedgeval of niet?

Het enige ei werd door de broedvogel gedraaid om de 17 ± 11 min. ($n=98$). Het beschreven broedgeval in de Doelpolder kan bestempeld worden als 'zeker broedend'. Het voldoet immers aan twee van de zeven criteria die door Hagemeijer & Blair (1977, p. 83 Romeinse cijfers) in "The EBCC Atlas of European Breeding Birds", opgesomd worden om tot een 'confirmed breeding' te besluiten, volgens de codes 13 en 15. Deze vermelden respectievelijk: 'waarneming van broedende vogel' en 'nest met eieren'.

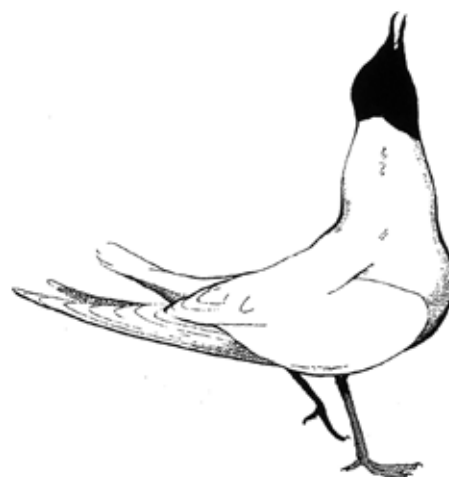
Gepaarde of ongepaarde broedvogel?

Deze vraag bleef bestaan gedurende de gehele observatieperiode en kon niet met zekerheid worden beantwoord.

De broedvogel vertoonde naast een volledig zwarte kopkap en afwezigheid van enig zwart aan de vleugelpunten een volledig gitzwarte

ondervleugel, wat zou wijzen op een adult mannetje (Veen 1980). Vanaf 7 juni werd duidelijk dat wanneer de broedende Dwergmeeuw haar nest verliet, deze maar zeer onregelmatig werd afgelost door een partner. Die dag werden twee doorlopende afwezigheden genoteerd: één van 14 en één van 103 minuten en er werd maar gedurende 39% van de gehele waarnemingstijd (309 min.) gebroed (Tabel 1). Tot 19 juni, de laatste dag dat broeden werd vastgesteld, zijn meermaals langdurige afwezigheden genoteerd. Tijdens de waarnemingsperiodes van 7 tot 19 juni verliet de broedende adult 53 keer het nest. Van deze afwezigheden waren er 38 (72%) van minder dan één minuut. Maar 5 van de overige 15 gevallen (33%) duurden langer dan 20 minuten, met 34, 48, 51, 57 en 103 minuten, waarvan één tijdens hevig regenweer. Zoals algemeen bekend lopen eieren die gedurende lange tijd niet bebroed blijven, gevaar om onderkoeld of oververhit te geraken, als ze al niet door predatoren werden geroofd.

Er vielen affiniteiten op tussen de adulte broedvogel en één van de immatures die steeds op de broedplaats aanwezig was. Zo voerde de broedende adult op 6 juni een imponeer- of achtervolgingsvlucht uit op een immatuur (Tabel 1). Op 21 juni, toen het nest definitief verlaten was, demonstreerde de adulte broedvogel een uitgespro-

Figuur 1. Rechtop dreighouding bij de Dwergmeeuw *Hydrocoloeus minutus* (uit Moynihan 1955).

Figure 1. Upright Posture in the Little Gull *Hydrocoloeus minutus* (in Moynihan, 1955).

ken "upright posture" (Moynihan 1955; Cramp & Simmons 1983; zie ook Tabel 1 en Figuur 1) tegenover een immatuur. Moynihan (1955) beschreef deze houding als de meest karakteristieke van het gehele baltsgedrag van de Dwergmeeuw.

Ook werd tijdens een afwezigheid van de adulte vogel het nest tweemaal bebroed door een immature Dwergmeeuw, gedurende 4 en 53 minuten (Tabel 2). Rekening houdend met de grote gelijkenis tussen de immaturen onderling, kon niet met zekerheid achterhaald worden of het in beide gevallen om dezelfde vogel ging.

De Dwergmeeuw komt tot broeden vanaf het derde kalenderjaar (Glutz von Blotzheim & Bauer 1982; Cramp & Simmons 1983; Zubakin 1990; Yudin & Firsova 2002). Veen (*in van Rhijn & Groothuis 1985*) vermeldt in Nederland een broedend wijfje in het tweede kalenderjaar dat deel uitmaakte van een polygaam trio. Op basis van deze literatuurgegevens, mag voorzichtig de aanwezigheid van een paar Dwergmeeuwen, één exemplaar in adult en één in immatuur kleed overwogen worden, alhoewel hieromtrent geen overtuigend bewijs voor is.

Bijzonder gedrag van overzomerende tweede kalenderjaars Dwergmeeuwen op de broedplaats

Het was verrassend om bij elk bezoek vier tot tien eerste zomer vogels bij de broedplaats van de adulte Dwergmeeuw te zien. Maximaal vier van hen maakten een ondiep nest en bekleedden dit sporadisch met dor plantenmateriaal. De rand van deze nesten werd bedekt met grassprietjes die door de op het nest zittende immaturen met de bek tot tegen hun lichaam werden geschoven. Het draaien van eieren bleef uit, zodat al vlug duidelijk werd dat geen van deze "immature" nesten eieren kon bevatten.

Toch was het bijzonder gedrag van deze immaturen één van de boeiendste aspecten van de gehele waarnemingscyclus. Vanaf de eerste dagen viel een associatie tussen meerdere immaturen en de broedende adult moeilijk te ontkennen (Tabel 2). Wanneer de broedvogel zijn nest verliet, liepen meermaals één tot drie immaturen in de richting van dat nest om zich daar als een soort "bewaker" op te stellen. Dit gedrag was bijzonder uitgesproken op 10 juni, toen vier immaturen gelijktijdig naar de rand van het verlaten nest renden om op deze plaats meer dan vijf minuten te blijven staan. Dit alles leek sterk op hulpgedrag dat wel meer bij *Laridae* wordt vastgesteld (o.m. Pierotti 1980; Riedman 1982; Brown 1998), waarbij ook adoptie van vreemde pulli door ouderparen of door ongepaarde vogels beschreven is. Bijna steeds zijn het volwassen vogels die aan 'helping' doen, maar dit gedrag is meermaals ook bij jonge vogels vastgesteld (overzicht o.m. bij Temple *et al.* 2009). Rond oorsprong, beweegredenen

en evolutie van 'helping' zijn een aantal hypothesen geformuleerd (Emlen 1982; Jamieson 1989; Ligon & Stacey 1989; Emlen *et al.* 1991; Südbeck & Meinecke 1992; Cockburn 1998). Bij de groep van de 'primitieve gemaskerde meeuwen' (terminologie van Moynihan 1959) is 'helping' vastgesteld bij de Reuzenzwartkopmeeuw *Larus ichthyæetus*, met frequente vorming van crèches door ongepaarde vogels (Panov 2009), de Relictmeeuw *L. relictus* (Zhang Yin-Sun & He Fen-Qi 1993) en de Zwartkopmeeuw *L. melanocephalus* (Van Impe 1997). In de geraadpleegde literatuur werd geen hulpgedrag van immature Dwergmeeuwen gevonden.

De toename van de wereldpopulatie van de Dwergmeeuw

Pas in de jaren 1955-1960 werden de eerste zomerwaarnemingen van Dwergmeeuwen in het Scheldegebied noordelijk van Antwerpen opgemerkt, met een maximum van vier vogels per waarneming (Vande Weghe 1962; vele waarnemers in Van Damme 1967).

Het is niet de eerste keer dat de Dwergmeeuw in de belangstelling komt op de Wase Linkeroever. In mei 1983 werden hier herhaaldelijk vier- tot vijf groepjes Dwergmeeuwen gezien, deels in adult en deels in eerste zomerkleed, tijdens baltsvluchten over een opgespoten terrein (Van Impe 1984), waarvan de ligging nu niet meer te traceren is. Niet alleen deze baltsvluchten, maar ook de aantallen (tot 15 ex.) waren destijds opmerkelijk.

Buiten meerdere broedgevallen in Noord-Amerika, is het nestelen van Dwergmeeuwen onregelmatig vastgesteld in Nederland, Engeland, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Duitsland, Polen en Roemenië (Glutz von Blotzheim & Bauer 1982; Cramp & Simmons 1983; Zubakin 1990; Viksne & Bourne 1997; Yudin & Firsova 2002; BirdLife International 2004, 2013; Parkin & Knox 2010; Helcom Red List 2013).

Belangrijk onderzoek over de broedbiologie van de Dwergmeeuw werd verricht door Veen (1980, 1984), toen tijdens de jaren 1970 en 1980 een maximum van 61 paren, over vijf kolonies verspreid, tot broeden kwam in het Lauwersmeer (NL.). Vrij recent zijn o.m. in het noordelijk Deltagebied broedgevallen gevonden op de Hellegatsplaten, met twee nesten in 1998. Geen van deze recente broedgevallen kende enig succes (Koffijberg 2002).

Het zwaartepunt van het Europese broedbestand ligt in de Baltische Staten (1850 - 5200 broedparen), Finland (10.000 - 13.000 BP), Wit-Rusland (1.800 - 2.300 BP), Oekraïne (min. 300 BP) en Europees Rusland (10.000 - 30.000 BP) (Viksne & Bourne 1997; Mischenko 2004; Kurlavičius 2006; Väisänen *et al.* 2011). Deze landen herbergen het voornaamste broedbestand in Europa. In Europees Rusland breidt

Tabel 2/ Table 2

Left to right: Date, Observation time, Number of first year Little Gulls present on the breeding place, Remarks.

Datum	Duur waarneming	Aantal 1e jaars	Opmerkingen
06 juni	130'	4	(Zie Tabel 1) Achtervolgingsvlucht. De imm. is de achtervolgde. - Drie imm. zitten in ondiep kuiltje met schrale nestbekleding. Wellicht schijnbroedend.
07 juni	289'	7	- Een imm. vervangt ad. broedvogel op zijn nest gedurende 53 min. - Vier imm. in ondiep kuiltje, zeker schijnbroedend. Volgende dagen zitten max. vijf imm. op een primitief nest.
08 juni	233'	7	- Een imm. blijft naast het nest staan bij afwezigheid van ad vogel ged. 33 min.
09 juni	57'	6	- Alle imm. verplaatsen zich tot op een straal van 20 m. van de adulte broedvogel.
	85'	10	- Een imm. vliegt voortdurend over leeg nest van ad. broedvogel.
10 juni	380'	8	- Vier imm. zitten gedurende 6 min. op 10 m van leeg nest van ad. broedvogel.
11 juni	290'	9	- Een imm. vliegt heen en weer over tijdelijk verlaten nest van ad. broedvogel ged. 3 min. - Een imm. blijft naast verlaten nest van adult staan gedurende meerdere min.
15 juni	95'	6	- Broedvogel verlaat nest, vier imm. rennen naar het lege nest en nemen plaats aan nestrant gedurende meer dan 5 min.
	96'	8	
17 juni	96'	8	
18 juni	75'	7	
19 juni	241'	10	- Een imm. vervangt adulte broedvogel gedurende 4 min.
21 juni	60'	7	- Het nest is verlaten.
	65'	7	- Grondbalts. "Upright posture" (zie Tabel 1 en Fig.1).

► Dwergmeeuw *Hydrocoloeus minutus* adult op nest. 12 juni 2013. Doel (O) (Foto: Chris Steeman).

Deze bewijsfoto werd genomen vanaf de kijkwand om verstoring te vermijden. Elk spoor afkomstig van een fotograaf die het nest bezoekt kan het voor predatoren zoals *Vos Vulpes vulpes* gemakkelijker maken om het nest te vinden.

het broedareaal opvallend uit in noordelijke richting (Kokhanov 1993; Bakkal 1996; Amosov 2004). Al deze landen samen vertegenwoordigen maar een fractie van het bolwerk van het Dwergmeeuwenbestand in West-Siberië, met uitlopers tot in Oost-Siberië (veel bronnen in Zubakin 1990; Yudin & Firsova 2002). In Rusland kent de broedpopulatie een stijgende trend, vooral in sommige Arctische streken (Mischenko 2004; Kokhanov 2006), maar in West-Siberië blijven zowel de aantallen als de populatietrend onbekend. De trekwaarnemingen suggereren dat ook hier de populatie toeneemt.

Toekomstperspectieven

De voortdurende aanwezigheid van immature Dwergmeeuwen op Linkeroever in de nabijheid van een broedvogel, geeft hoop op een voortplanting in de komende jaren. Vermoedelijk zal de omgeving van de nestplaats eenzelfde uitzicht bewaren, maar in de huidige omstandigheden hebben zowel eieren als kuikens van een Dwergmeeuw uiterst weinig kans om te overleven. Het niet volwassen worden van jongen in 2013 bij alle 41 Klutenlegsels in Doelpolder-Noord in de omgeving van de broedende Dwergmeeuw en bij 13 Klutennesten op de andere uitloper van het eiland, was toe te schrijven aan de uitbreiding van de centraal gelegen kolonie Kokmeeuwen op het eiland. Eenzelfde scenario speelde zich in de voorgaande jaren af. Ook op andere broedplaatsen van de Wase Linkeroever stellen Kokmeeuwen die hun groter wordende jongen komen voederen, zich stevast agressief op tegenover broedende Kluten. Sinds meerdere jaren is ons bekend dat een samen broeden van Kluten met Kokmeeuwen in dit gebied niet mogelijk is. Alhoewel het maar zelden tot schermutselingen tussen beide komt, delven de Kluten in alle gevallen het onderspit. Kokmeeuwen vergroten hun actieradius naargelang hun opgroeiende jongen zich verspreiden. Daardoor worden broedende Kluten en overige steltlopers gedwongen hun nest te verlaten. Om deze reden kan het aangewezen zijn dat de kolonie Kokmeeuwen in het reservaat Doelpolder - Noord zou geweerd worden of sterk gereduceerd.

Referenties

- Amosov P.N. 2004. (Nieuwe gegevens over de verplaatsingen en de biologie van de Dwergmeeuw *Larus minutus* in de oblast Archangel'sk). *Russkiy Orn. Zhurnal* 13, Ekspress-vypusk 252: 120-121. (Russ.)
- Bakkal S.N. 1996. (Nieuwe gegevens over de Dwergmeeuw *Larus minutus* in de oblast Moermansk). *Russkiy Orn. Zhurnal* 2, Ekspress-vypusk 2: 8-10. (Russ.)
- BirdLife International 2004. *Birds in the European Union: a status assessment*. Wageningen, The Netherlands: BirdLife International.

- Brown K.M. 1998. Proximate and ultimate causes of adoption in Ring-billed Gulls. *Anim. Behaviour* 56: 1529-1543.
- Cockburn A. 1998. Evolution of helping behavior in cooperatively breeding birds. *Annu. Rev. Ecol. Syst.* 29: 141-177.
- Cramp S. & K.E.L. Simmons 1983. *Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic*. Vol. 3. *Larus minutus* - Little Gull. Pp. 730-739. Oxford, Oxford University Press.
- Emlen S.T. 1982. The evolution of helping. I. An ecological constraints model. *Am.Nat.* 119: 29-39.
- Emlen S.T., H.K. Reeve, P.W. Sherman *et al.* 1991. Adaptive versus nonadaptive explanations of behaviour: the case of alloparental helping. *Am.Nat.* 138: 259-270.
- Glutz von Blotzheim U.N. & K.M. Bauer 1982. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 8/1. Charadriiformes (3.Teil). Pp. 225-251. Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Hagemeyer W.J.M. & M.J. Blair 1997. *The EBCC Atlas of European Breeding Birds. Their distribution and abundance*. London, T. & A.D. Poyser.
- Jamieson I.G. 1989. Behavioral heterochrony and the evolution of birds' helping at the nest: an unselected consequence of communal breeding?. *Am. Nat.* 133: 394-406.
- Koffijberg K. 2002. Dwergmeeuw - *Larus minutus*. Pp. 232-233 in: Hustings F. & J.-W. Vergeer. *Atlas van de Nederlandse broedvogels*. SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2002. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV. Uitgeverij & European Invertebrate Survey. Leiden, Nederland.
- Kokhanov V.D. 1993. (Het nestelen van de Dwergmeeuw *Larus minutus* op het schiereiland Kola). *Russkiy Orn. Zhurnal* 2 (2): 256-257.
- Kokhanov V.D. 2006. Apatity settlement vicinity, Kola Peninsula, Russia. P. 5 in: Soloviev M. & P. Tomkovich. Newsletter of the International Breeding Conditions Survey. *Arctic Birds* N°8.
- Kurlavičius P. (Hrsg.). 2006. *Litauischer Brutvogelatlas*. Kaunas.
- Ligon J.D. & P.B. Stacey 1989. On the significance of helping behavior in birds. *Auk* 106: 700-705.
- Mischenko A. (Ed.) 2004. *Estimation of numbers and trends for birds of the European Part of Russia. ("Birds in Europe-II")*. Moscow, Soyuz Okhrana Ptits Rossii.
- Moynihan M. 1955. Some aspects of reproductive behavior in the Black-headed Gull (*Larus ridibundus ridibundus* L.) and related species. *Behaviour*. Suppl. N° 4. Leiden, E.J. Brill.
- Moynihan M. 1959. A revision of the family Laridae (Aves). *Amer. Mus. Novitates* N° 1928.
- Panov E.N. 2009. The social and communication behaviour of the Great Black-headed Gull. *British Birds* 102: 72-83.
- Parkin D.A. & A.G. Knox 2010. *The Status of Birds in Britain and Ireland*. London WID 3QY, Christopher Helm.
- Pierotti R. 1980. Spite and altruism in gulls. *Am.Nat.* 115: 290-300.
- Riedman M.L. 1982. The evolution of alloparental care and adoption in mammals and birds. *Q. Rev. Biol.* 57: 405-435.
- Südbeck P. & H. Meinecke 1992. Grauspecht-Weibchen *Picus canus* als Helfer an der Bruthöhle. *J. Orn.* 133: 443-446.
- Temple H.J., J.I. Hoffman & A.W. Amos 2009. Group structure, mating system and extra-group paternity in the co-operatively breeding White-breasted Thrasher *Ramphocinclus brachyurus*. *Ibis* 151: 99-112.
- Väisänen R.A., M. Hario & P. Saurola 2011. *Population estimates of Finnish Birds in: Valkama J., V. Vepsäläinen & A. Lehtikoinen. The Third Finnish Breeding Bird Atlas*. Finnish Museum of Natural History and Ministry of Environment.
- Van Damme B. 1967. Nota over het overzomereren van Dwergmeeuwen *Larus minutus* Pallas in België. *Giervalk* 57: 221-224.
- Vande Weghe J.P. 1962. De Dwergmeeuw *Larus minutus* Pallas in België. *Giervalk* 52: 354-369.
- Van Impe J. 1984. Baltende Dwergmeeuwen (*Larus minutus*) te Antwerpen-Linkeroever. *Veldornithologisch Tijdschrift* 7: 41-44.
- Van Impe J. 1997. La Mouette mélanocéphale *Larus melanocephalus* comme aide à la Mouette rieuse *L. ridibundus* pendant sa reproduction. *Alauda* 65: 7-12.
- Van Rhijn J. & T. Groothuis 1985. Biparental care and the basis for alternative bond-types among gulls, with special reference to Black-headed Gulls. *Ardea* 73: 159-174.
- Veen J. 1980. Breeding behaviour and breeding success of a colony Little Gulls *Larus minutus* in the Netherlands. *Limosa* 53: 73-83.
- Veen J. 1984. On the functional significance of long call components in the Little Gull. *Neth. J. Zool.* 35:63-86.
- Viksne J. & W.R.P. Bourne 1977. Little Gull - *Larus minutus*. Pp. 326-327 in: Hagemeyer W.J.M. & M. J. Blair *The EBCC Atlas of European Breeding Birds. Their Distribution and Abundance*. London, T. & A.D. Poyser.
- Yudin K.A. & L.V. Firsova 2002. *Fauna of Russia and neighbouring countries. Charadriiformes* Vol. II, Issue 2. Part I, *Larus (Hydrocoloeus) minutus*. Pp. 487-507. St Petersburg, "Nauka". (Russ.)
- Zhang Yin-Sun & He Fen-Qi 1993. A study of the breeding ecology of the Relict Gull *Larus relictus* in Ordos, Inner Mongolia, China. *Forktail* 8: 125-132.
- Zubakin V.A. 1990. *Hydrocoloeus minutus* (Pallas, 1776). Pp.202-211 in: Il'icev V.D. & V.A. Zubakin (Hrsg.). *Handbuch der Vögel der Sowjetunion*. Band 6/1 Charadriiformes (Lari). Wittenberg Lutherstadt, A. Ziemsen Verlag.

Webreferenties

- <http://www.birdlife.org>. BirdLife International 2013. Species factsheet: *Larus minutus*.
- www.helcom.fi. Helcom Red List Bird Expert Group 2013. Species information Sheet. (wintering).

DANKWOORD

Veel dank gaat uit naar de eerste getuigen van het broedgeval: Guido Bulteel, Jef De Ridder, Gerald Driessens en Paul Maes. Vooral dank voor hun enthousiasme, hun inspanningen en hun commentaar in de betrachting dit niet eenvoudige broedgeval op te lossen. Verder dank aan de kernredactie van *Natuur.oriolus* voor nazicht tekst en opmaak tabellen en aan Chris Steeman voor de bewijsfoto.

Jacques Van Impe, Dr. Van de Perrelei, 51b, B - 2140 Borgerhout
Jacques.vanimpe@telenet.be

Samenvatting – Abstract – Résumé

In juni 2013 werd een broedgeval van de Dwergmeeuw vastgesteld in een natuurreservaat ten noorden van de gemeente Doel, provincie Oost-Vlaanderen. Het nest dat maar één ei bevatte, werd bezet door een broedende adult, waarschijnlijk een mannetje. Het bevond zich op een karig begroeide zandplaat van een eilandje, te midden van een kolonie Kluten van 23 nesten en twee nesten van de Kleine Plevier. Het centrale deel van het eiland was ingenomen door een kolonie Kokmeeuwen. Broeden werd vastgesteld van 6 tot 19 juni; op 21 juni was het nest verlaten.

In de omgeving van het bebroed nest waren bij elk bezoek vier tot tien Dwergmeeuwen in eerste zomerkleed aanwezig. Enkele van hen bouwden een primitief nest, waarop met onregelmatige tussenpozen broedgedrag werd waargenomen. Geen van deze nesten bevatte eieren. De adulte broedvogel werd bij het verlaten van het nest nooit afgelost door een adulte partner en maar zelden door een immatuur. Slechts tweemaal werd deze broedend op het nest aangetroffen, nl. gedurende 4 en 53 minuten. Het nest van de adult bleef dan ook gedurende lange perioden onbezet. Alhoewel op 6 juni een merkwaardige achtervolgingsvlucht is waargenomen tussen de adulte broedvogel (achtervolger) en één immatuur gedurende drie minuten, bleef het onduidelijk of de adulte broedvogel met één van deze immatuur vogels een paar vormde.

De immatuur vogels vormden een onmiskenbare associatie met de adulte broedvogel. Zij vertoonden niet te miskennen helpgedragingen ten gunste van het behoud van het nest van de adulte broeder, die vooral tot uiting kwamen wanneer deze zijn nest had verlaten. Het 'helpen' bestond uit een herhaald heen- en-weervliegen over het verlaten broednest en het gemeenschappelijk rennen van één of meerdere immatuur vogels naar dit nest om dicht bij de nestrand de wacht te houden. In totaal werden een tiental waarnemingen verricht over dit blijkbaar niet eerder beschreven helpgedrag van Dwergmeeuwen in eerste zomerkleed.

First breeding of the Little Gull *Hydrocoloeus minutus* in Belgium and helping by birds in first summer plumage

*In June 2013 a nest of the Little Gull was discovered in a nature sanctuary in the northern part of the village of Doel, in the province of East Flanders, Belgium. The nest contained one egg and was incubated by an adult Little Gull in full summer plumage. It was located on a sparsely vegetated sandbank on a small island. A colony of Avocets *Recurvirostra avosetta* of 23 nests and two nests of the Little Ringed Plover *Charadrius dubius* surrounded the breeding Little Gull. The centre of the breeding island, an area with higher vegetation, was inhabited by a dense colony of the Black-headed Gull *Larus ridibundus*. The Little Gull was seen incubating its egg from 6th – 19th of June. On June 21st, the breeding bird did not return to its nest.*

During each visit four to ten Little Gulls in first summer plumage were present in the vicinity of the nest of the adult breeding bird. Some of them built a primitive nest which was kept warm at irregular intervals. All these nests remained empty during the course of the observations. When the breeding adult left its nest, incubation was never taken over by another adult and only rarely by an immature. The latter happened only twice, during four and 53 minutes respectively. Consequently, the

nest of the breeding gull often remained unoccupied with long periods of absence of 57 minutes up until 103 minutes. Although on 6th of June a display - pursuit flight was observed during three minutes between a pursuer (the adult breeding bird) and a pursued (an immature), no certainty could be reached whether they really formed a pair bond.

An association between the immature birds and the breeding adult was obvious from the beginning of the observation period. At intervals, the immatures seemed to help the adult to care for the nest. When the adult bird left its nest, some immatures repeatedly flew back and forth above the unoccupied nest. Also, as soon as the adult left, one immature ran to the border of the adult's nest to keep watch. On 10th of June a closed group of four immatures repeated this peculiar behavior for more than five minutes. About ten examples of a helping behaviour were observed during the whole time of observation. We suggest that this phenomenon could be described as the existence of altruistic behaviour performed by birds in immature plumage for the conservation of the adult's nest. In as far as we are aware, such behaviour has not been described in immature Little Gulls before.

Première nidification de la Mouette pygmée *Hydrocoloeus minutus* en Belgique et aide intraspécifique d'oiseaux en plumage de premier été

*En juin 2013 une nidification de la Mouette pygmée fut observée dans une réserve naturelle située au nord du village de Doel, province de la Flandre Orientale, Belgique. Le nid, ne contenant qu'un oeuf, fut couvé par un adulte en plumage nuptial. Il se trouvait sur une petite île, pourvue d'une végétation clairsemée. Le nid fut entouré par une colonie d'Avocettes *Recurvirostra avosetta* comptant 23 nids et deux nids du Petit gravelot *Charadrius dubius*. Au milieu de l'île, sur une végétation plus dense, se trouvait une colonie de Mouettes rieuses *Larus ridibundus*. La Mouette pygmée incubait son oeuf unique du 6 au 19 juin. Le 21 juin elle ne s'y montra plus.*

Lors de chaque visite, quatre à dix Mouettes pygmées en plumage de premier été se présentaient aux alentours du nid de la Mouette pygmée. Quelques-unes d'entre elles construisaient un nid primitif, qui fut couvé à des intervalles irréguliers. Tous ces nids sont restés vides au cours des observations.

Lorsque l'adulte-nicheur quitta son nid, il ne fut jamais remplacé par un conjoint adulte et rarement par un immature. Celui-ci ne se présentait que deux fois comme nicheur, pendant 4 et 53 minutes. Le nid de l'adulte nicheur restait par conséquent inoccupé pendant de longues périodes, s'étalant jusque 57 et 103 minutes. Bien que le 6 juin une parade nuptiale de poursuite fut observée durant trois minutes entre l'adulte-nicheur (poursuivant) et un immature (poursuivi), on n'a jamais sû avec certitude si l'adulte nicheur fut apparié à un des oiseaux en plumage immature.

Dès le début des observations une association entre plusieurs immatures et l'adulte nicheur devenait évidente. Elle se présentait comme une forme primitive de concours ('helping') de la part de ceux-ci, semblant vouloir protéger le nid de l'adulte nicheur. Lorsque celui-ci quitta son nid, quelques immatures réalisaient des vols répétés d'aller et retour au-dessus du nid abandonné. En outre, peu après l'envol de l'adulte nicheur, un immature se précipita vers le bord du nid abandonné pour y prendre une position de garde. Ce comportement fut repris le 10 juin par l'ensemble de quatre juvéniles pendant plus de cinq minutes. En tout, une dizaine d'observations de "helping" ont conduit à la conclusion prudente d'une existence d'un comportement altruistique chez des Mouettes pygmées en plumage immature, un fait apparemment non décrit dans la littérature.